

מדריך למורה - קדימה בברכות

הלכות והליכות חלק ב', הלכות סעודה וברכות, פרק יג

מושגים

- ברכה מבוררת: ברכה ספציפית ומדויקת יותר לסוג מאכל מסוים (כמו 'העץ' לעומת 'שהכל').
- דין קדימה בברכות: סדר העדיפויות ההלכתי, כאשר מונחים לפני האדם מספר מאכלים.
- שבעת המינים: פירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל, להם מעמד מיוחד בקדימה.
- מג"ע א"ש: ראשי תיבות לסדר הקדימה בין סוגי הברכות (מזונות, גפן, עץ, אדמה, שהכל).
- שלם: מאכל הנמצא בצורתו המלאה, המעניק כבוד לברכה.
- חביב: המאכל המועדף על האדם באופן אישי בנקודת הזמן הנוכחית.

תובנה מרכזית

לימוד קדימה בברכות חושף כיצד ההלכה מגדירה "חשיבות"; אנו בוחנים האם העדיפות נקבעת מצד סוג המאכל (מג"ע א"ש), מעמדו בשל מקור גידולו (שבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל), חזונו החיצונית (שלם) או העדפה אישית (חביב). ההלכה נותנת מקום לכל אלו, ומלמדת שביהדות יש שילוב בין סדר אובייקטבי לבין היחס האישי והחיבור של האדם. הדבר דומה לדימוי: "כי האדם עץ השדה" – שילוב בין שורשים (המקור ממנה מגיע האדם) ובחירה אישית (מעשיו של האדם).

עקרונות הלכתיים: טבלת סיכום למורה

מקרה	מה קובע?	הדין- סיכום ההלכות	דוגמה
1. ברכות שונות	סדר מג"ע א"ש	לפי מג"ע א"ש - 'המוציא ראשון, שהכל אחרון.	נקדים לברך על עוגה לפני היין.
	מג"ע א"ש - חריג	בין 'העץ' ל'אדמה' – אם ה'אדמה' חביב יותר, יקדים מה שירצה.	אם הגזר חביב עליו יותר מהתפוח - יקדים מה שירצה (את הגזר או את התפוח).
2. ברכות שוות (ללא שבעת המינים)	המראה (שלם)	שלם קודם לחתוך, ושלם קודם לחביב.	אם יש תפוח שלם ואפרסק חתוך, אפילו אם האפרסק חביב- יקדים את התפוח השלם.

מקרה	מה קובע?	הדין - סיכום ההלכות	דוגמה
3. ברכות שוות (עם שבעת המינים)	מקום הגידול (שבעת המינים)	פרי משבעת המינים קודם לפרי רגיל. גם אם הוא חתוך והרגיל שלם.	אם יש חצי רימון ותפוח שלם - יקדים את הרימון תחילה אפילו שהוא חתוך.
	מתחשבים בחביבות	אם הפרי הרגיל חביב יותר מהפרי משבעת המינים - נקדים את מה שנרצה.	אם האפרסק חביב עליו יותר מתמר - יכול להקדים מה שירצה (את האפרסק או את התמר).
4. רק פירות משבעת המינים	קרבה בפסוק: מה שקרוב למילה "ארץ" בפסוק קודם למה שכתוב בפסוק רחוק ממילה זו.	סדר פנימי בתוך שבעת המינים: הסדר נקבע לפי הקרבה למילה "ארץ" בפסוק: "אֶרֶץ חֹטָה וְשֹׁעֵרָה וְגִפְן וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית וְדֹבֶשׁ (תמר)". (דברים ח, ח) 1. זית 2. תמר 3. ענבים 4. תאנה 5. רימון.	נקדים לברך על הענבים לפני הרימון.
	מתחשבים בחביבות	אם פרי אחד משבעת המינים מאוחר בסדר בפסוק - חביב יותר - נקדים מה שנרצה.	אם הרימון חביב עלינו יותר מהענבים - נקדים לברך על מה שנרצה (על הענבים הקודמים בסדר או על הרימון החביב) ..

מהלך הלמידה - הקניה

הסבירו לתלמידים כי אחרי לימוד ההלכות יהיה משחק "מלחמה" וכדאי להחזיק ראש...

* כוכבית מצביעה על חומר עזר מלווה.

שלב 1: הסבר ותרגול - מצגת מלווה

נסכם את הדיון בעקבות כרטיס הכניסה: האם ההלכה מתחשבת בטעם האישי שלנו? נציג את ארבעת המדדים לקביעת הקדימה: סוג הברכה, מקום גידול, מראה, טעם אישי.

שקופית 2 - מג"ע א"ש וכיסוי החלות: נסביר שחשיבות וקדימות הפת היא הסיבה לכיסוי החלות בקידוש, כדי לא "לבייש" אותן כשמברכים על היין קודם. *** משימה מס' 1 בדף הפעילות**

שקופית 3 - שבעת המינים: נגלול את המסך ונמספר את הפירות שבפסוק לפי סדר קירבתם למילים "ארץ" שבפסוק. *** משימה מס' 2 בדף הפעילות**

שלב 2: סיכום באמצעות אינפוגרפיקה וטבלה

שקופית 4 - נקרין במצגת את האינפוגרפיקה שמסכמת את דיני הקדימה. התלמידים ימלאו את הטבלה - רמת ביניים עם תרמילון ורמה גבוהה ללא. בנוסף יביאו לכל מקרה דוגמה.

כדאי ללוות את ההפעלה עם דוגמות מוחשיות. ניתן לרשום את הדוגמאות או לומר בעל פה. העיקר להגיע להמחשה של הכלל ההלכתי בדוגמה מוחשית. חשוב להדגיש שכל הקריטריונים לחשיבות נמצאים בהלכה, אך בשבעת המינים בולט העיקרון של חביבות, בגלל שהיא סוביקטיבית היא לא מחייבת קדימה, אבל היא מאפשרת לבחור לאכול מה שירצה - למשל אם אגס חביב יותר מתמר - יקדים מה שירצה (התמר או האגס).

שקופית 5 - *** משימה מס' 3** - מילוי הסיכום והדוגמאות בטבלה.

מהלך הלמידה - משחק "חטוף ואכול חטוף ושתה"

המשחק נועד להפוך את הכללים שלמדנו למיומנות של שליפה מהירה, תוך יצירת מעורבות גבוהה של התלמידים.

פעילות זו מוצעת בשתי אפשרויות להפעלה בכיתה וללמידה מרחוק.

אפשרות 1: הפעלה בכיתה

המשחק מכיל: 58 קלפי מאכלים 10 קלפי שאלה + 10 קלפי תשובה 2 ג'וקרים - המשמשים ככרטיסי תשובה.

מטרת המשחק: לאסוף כמה שיותר קלפי מאכלים. 2-4 קבוצות.

מהלך המשחק- שקפים שקף 6 ועד הסוף

- המורה משתף מסך עם שקופית ובה תמונות של 2-3 מאכלים (למשל: ענבים משבעת המינים מול תפוח שלם, ותפוז).
- המורה פונה לתלמיד מסוים: "דוד, המשימה עוברת אליך!".
- ברגע שהמורה מסיים את השאלה, הוא מפעיל **שעון עצר דיגיטלי** על המסך (ישנם סטופרים פשוטים להפעלה ישירות דרך גוגל או בתוך המצגת).
- לתלמיד יש 15 שניות בדיוק (או זמן אחר לשיקול דעת המורה) לזהות את המאכל הקודם ולנמק את תשובתו. לאחר כל שקף עם מאכלים יש שקף של תשובה. התלמידים יבדקו אם הם צודקים. הצלחה: אם הצליח לפני שהשעון צפצף – הוא זוכה בנקודה.
- חטיפה: אם הזמן עבר והוא לא ענה, המורה אומר: "הזמן נגמר! מי חוטף?". הראשון שכותב "אני" בצ'אט מקבל את זכות הדיבור לנימוק מהיר.
- כמה כללים נוספים:
- בנימוקים יש לשים לב לכל הקדימויות - האם הברכות שונות או שוות, האם יש פרי מ7 המינים, פרי שלם או חצוי, כו' על פי התרשים המצורף למשחק.
- ניתן להתייחס גם לעקרון הסובייקטיבי של "חביב קודם", לדוגמא: עגבניה ותפוח - המשתתף יכול לטעון שהיא חביבה, והוא רוצה להקדים אותה.

תוכן המצגת והאתגרים ההלכתיים

תוכן ויזואלי במצגת	האתגר ההלכתי (בשביל המורה)
<u>עוגה</u> (מזונות) מול שוקולד (שהכל)	בדיקת ידע בבסיס מג"ע א"ש.
מלפפון מול קלמנטינה	חריג בין האדמה לברכת העץ- אם האדמה חביב- יקדים מה שירצה
<u>תפוח שלם</u> מול אגס חתוך	שלם קודם לחתוך בברכות שוות ללא שבעת המינים
בננה חצויה- "חביב"- מול <u>תפוז שלם</u>	האם ה"שלם" מנצח את ה"חביב"?
<u>זית (חצוי)</u> מול תפוח (שלם)	מעלת שבעת המינים מול מעלת השלם.
ענב מול <u>תמר</u>	סדר פנימי בתוך שבעת המינים (הפסוק).
זית מול תמר (חביב)- מה שירצה	אם הפרי המאוחר בפסוק חביב - יכולים להקדים מה שרוצים.
תפוח (העץ) מול <u>גפן</u>	(מג"ע א"ש).
<u>תפוח מול שוקולד (חביב)</u>	מג"ע א"ש
3 מאכלים: 1 קרקר, 2 חצי תפוז, 3 מים	מג"ע א"ש